

bilo, da se starejše povojno pokolenje umirja. Tudi v kiparstvu je čutiti novo življenje, ki se že pojavlja. Čistega grafika med najmlajšimi menda ni.

Vprašanje je, da-li tako nepopolne razstave morejo podati nepotvorjeno podobo sodobne umetnosti. Zaradi prerazličnih razstavljalcev ta razstava ni pokazala, niti vsaj nakazala skupnega značaja, zlasti ne bistveno *slovenskega* značaja. Morda bo društvo, ki si je stavilo nalogo, vsako leto prirediti podobne umetnostne revije, sčasoma doseglo ta cilj. Če bo znalo zbrati res vse najboljše, bo naš pomladanski salon res „prerez stanja naše umetnostne produkcije zadnjih dni“ — kakor to o ti prireditvi trdi razstavni katalog. Za sedaj navzlic mnogim dobrim in prav dobrim delom ni mogoče trditi, da bi bila ta razstava „likovnih umetnikov dravske banovine“ pravilno pokazala uspehe slovenskih upodablajočih umetnikov.

K. Dobida.

SLOVENSKI LIK V ZAGREBU

Zgodilo se je prvič po vojni, da je neka zaključena enota slovenskih slikarjev razstavila svoja dela v Zagrebu. Prav gotovo je to drzna poteza tega komaj ustanovljenega društva, pa zato nič manj pomembna in aktualna, saj so bili zagrebški umetniški krogi sami presenečeni nad dejstvom, da so v času mrzličnega političnega vrenja med Hrvati razstavili Slovenci, ki so bili navzlic vsem predsodkom in strahovom o nekakšni plemenski mržnji z odprtimi rokami sprejeti.

Razstavlja umetniško društvo „Slovenski lik“. Prav za prav umetniška družina, majhna skupina idealistov, ki je spoznala potrebo po neki idejni skupnosti ter skuša z nekakšno spontano družnostjo zajeti v zaključen deloven krog tvorce, ki jih spaja enotno umetniško hotenje. Je tako! Povsod in v vseh časih je bila takšna spojitev vsekdar umestna in koristna, saj se družijo slične družine v vseh panogah umetniškega ustvarjanja, tako v literaturi, glasbi, arhitekturi, in razumljivo je, da se vedno najdejo umetniki s skupnimi cilji in da takšno ustvarjajoče sožitje prav gotovo obrodi mnoge vrednote, ki bi jih kot posamezniki ne mogli tako vidno izkazati.

Ne smemo prezreti dejstva, da je zajela naše umetnike pravcata psihoza po ustanavljanju društev. Posebno v zadnjih letih. Toda ta umetniška društva so povsem izraz nujne stanovske samoobrambe in so potrebna, da ščitijo življenjske pogoje svojega članstva, saj je danes pač vsakomur jasno, da je za življenjsko borbo potrebna trdna organizacija, ki s skupnim, ojačenim glasom naglaša pravice svojih udov do pravičnih deležev življenja. To so stanovska društva umetnikov brez ideologije, zgolj društva, ki imajo namen, skrbeti za gmotne pridobitve svojih članov. Kajti take so potrebe časa in kritičnih gospodarskih razmer. Malo, malo je danes posameznikov, ki bi zmogli kupovati umetniška dela. Ustanove imajo tako pičle proračune, da jih je le s težavo pridobiti za nakup večjih del. Prav zaradi tega so prisiljeni naši umetniki poseči po delih, ki se po ceni in praktičnosti približujejo ljudskemu okusu in njegovi kupni moči in se tako vse bolj oddaljujejo od prvotnih nagibov umetniškega ustvarjanja. Vse naše večje razstave pričajo, kako nizko je le zaradi tega padel umetniški nivo, saj je na teh razstavah razstavljena množica slik, ki so le slike, dekorativni predmeti za našega boljšega meščana. Dela, ki zahtevajo čas, študij in poglobljanje, so silno redka. Naš umetniški živelj

se preveč drobi v pehanju za vsakdanji kruh in kljub velikemu trudu ne zapušča pomembnejših del.

Takoj po vojni, ko je bila ekspanzivna sila umetniškega udejstvovanja skoraj nenasitna, so nastali prvi pojavi, prve potrebe snovanja klubov umetnikov istih ali sličnih smeri. (Klub mladih.) Ta društva so se po večini razšla, ker so se družili člani, ki so se idejno razlikovali drug od drugega, ali pa so se tekom časa posamezniki preusmerili. Tudi v teh društvih je počasi pričela prevladovati članska politika, kar je bil nadaljnji vzrok za razkrojitev vseh teh skupinskih pojavov, čeprav je baš ta čas nujno narekoval takšne klube. Saj je bila to doba, ki je uvajala povsem nove oblike v umetnost, vladala je borba za moderno izraznost, bilo je iskanje in beganje po stalni, umerjeni obliki, ki naj bi nadomestila stare, preživele načine gledanja in upodabljanja. Nekateri so omagali, drugi so se izčrpali in se zadovoljili s kompromisi, ki sta jih narekovala čas in javno mnenje, nekateri pa so se zaprli vase in tiho vztrajali v svojem iskanju. Kajti po letih se je modernizem kot izraz izživel, sesule so se vse one anarhistične oblike, ki niso imele jedra v revoluciji duhov, temveč le v anarhiji površine. Danes je za one, ki so vztrajali, ki so premagali vse to vrenje, izraz že dobljen, izkristalizirale so se osebnosti in se znašle v svoji lastni usmeritvi, v iskanju samega sebe. Našli so dokončen izraz in podstavo za svoje življenjsko delo.

Vsak umetnik se nekje in povsod nekaj nauči. Močnejše osebnosti se tujih vplivov kmalu otresejo, šibkejši pa goje šolo svojega prvega oblikovanja, kar se posebno opaža pri najmlajših.

Razstava „Slovenskega lika“ v Zagrebu nam je dokazala dvoje važnih ugotovitev. Na vseh teh razstavljenih delih je videti, da so razstavljalci po veliki večini ovrgli vse tuje vplive in da so na najboljši poti, osvoboditi se še poslednjih ostankov.

Pojmi o slovenskem izrazu v slikarstvu so danes silno zagonetni. Četudi je za nas političen izraz slovenstva povsem zgrajen, povsem razumljiv in nedotakljiv, je pa zato v slikarstvu zelo problematičen. Kateri umetnik oblikuje bistvo svoje narodnosti v svojih delih? Edino umetnik, ki se je otrešel tujih vplivov, edino umetnik, ki se je dvignil iz samega sebe in je zajel v svoji lastni, preskušeni obliki vso bitnost svoje narodnosti, svoje zemlje in ljudstva. Čim globlje je umetniško občutje, tem pristnejši je tudi izraz slovenstva v njegovih delih. Slovenstvo umetnika še ni podčrtano z upodabljanjem slovenske pokrajine ali celo z ljudstvom, naslikanim v narodni noši, če pa ves način upodabljanja izraža značilno noto kakšne francoske šole.

To, da je ta družina pokazala v Zagrebu kompaktno hotenje po izrazitem, umetniškem in slovenskem izrazu, zasluži vso pozornost. Le na ta način bo omogočen razgled in pregled slovenskega in tujega slikarskega umetniškega oblikovanja in le na ta način se bo očitno pokazalo, kako je s tem slikarskim slovenstvom pri nas. Ali smo dorasli impresionizmu, ki je prvi v večji skupini slovenskih slikarjev utemeljeval svojo slovensko bitnost, ali smo ostali pri raznih tujih šolah?

V tej skupini je močna vera in močno hotenje in vsi štirje so se v poslednjih petih letih zelo dvignili nad povprečje našega mlajšega slikarstva. Razstava sama kaže precejšnjo motivno skupnost vseh štirih razstavljalcev.

O delih, ki jih je razstavil *France Kralj*, je poročala naša revija v 4. in 5. številki letošnjega letnika. Njegove silne ogrodne koncepcije izpričujejo iz-

razit in krepak razvoj. *Brata Vidmarja* sta motivično zemeljska, vsa v naravi in v opazovanju. Prav tako *Stiplovšek*, le z razliko, da je pri Vidmarjih vidna življenjska dinamika, pri prvemu pa zanos in umirjenost pokrajine.

Očividno pa je napredek vseh štirih v tem, da so vsi štirje popolnoma zavrgli plastično-grafično izražanje in zaradi tega ne ilustrirajo več, temveč so se poglobili v slikarski svet, ki je bil poprej hladen, strog, zdaj pa se je sprostil, je svež in veselejši. France je zelo barvit, Vidmarja sta v barvah precej enotna, zelena in modra barva prevladujeta, posebno pri Nandetu sta značilni za sočno zemeljsko občutje in elementarnost. Stiplovšek goji svojo prvotno koloristiko. Značilno je tudi dejstvo, da v Kraljevih kiparskih delih nikjer ni zaslediti Meštrovičevega vpliva.

Podčrtati sem hotel le to (strokovno kritiko teh del bo Zvon priobčil ob priliki jesenske razstave „Slovenskega lika“ v Ljubljani), da je „Slovenski lik“, ki bo prirejal tudi razstave tujih slikarskih skupin, pri nas mnogo zamujenega nadoknadil. S svojo prvo razstavo v Zagrebu je dosegel velik moralen uspeh.

T. Seliškar.

SOCIALNO POSLANSTVO GLASBE

Glasbena umetnost se s svojim neposrednim, a najmanj snovnim izraznim načinom dokaj razlikuje od drugih umetnosti. Ne gre za to, ali je snov, ki jo pri uživanju umetnine fizično dojemamo, bolj ali manj „snovna“, važno je dejstvo, da v literarnih in slikarskih delih takoj vidimo oziroma čitamo, kaj nam pripoveduje umetnik, medtem ko se nam pri poslušanju glasbenih umetnin vzbujajo zgolj neka občutja, katerih ne moremo miselno določiti. (Podoben primer nam nudi arhitektura, ki prav tako na svoj način simbolično prikazuje svojstva družbe in dobe, v kateri se je rodila.) Zato glasba sama ne more nikdar tendenciozno ali propagandistično izražati idej, temveč mora slednje pojasnjevati besedilo. Samostojnost glasbenih domislekov ohrani pri tem svojo veljavo; čeprav se je v umetniku rodilo tonsko občutje v zvezi z besedilom, ostanejo ti domisleki veljavni tudi, če besedilo odstranimo. Njihovo vrednost in njihovo življenjsko zmožnost določa edino njihova tehtnost, t. j. notranja čuvstvena napetost in sila, s katero so zasidrani v miselno oblikovnem svetu. Prav ta samosvoja lastnost glasbe povzroča, da težko izražamo v muziki ideje, ki se rode v človeštvu v teku posameznih dob in so ali zgolj umetniškega, torej strokovnega, a miselnega značaja ali pa splošne človeške važnosti. Nedvomno si iščejo take ideje svobodnejšega in neposrednejšega izraza. Če pa razmotrivamo o možnostih glasbinega družbenega poslanstva, moramo opozoriti tudi na njeno tovrstno svojstvo, namreč na tendenciozni ali idejno-propagandni moment, ki je sicer neznaten, a utegne postati močan, če opremimo glasbeni izraz s pomožnimi izrazi kake sestrške umetnosti. Vendar se moramo zavedati, da je kljub temu idejno-propagandistična lastnost glasbe tako majhna, da ne vzdrži nobene primere z možnostmi v literaturi in v upodablajočih umetnostih. Važnejše od nje je zgolj umetniško poslanstvo, t. j. namen estetskega dožemanja.

Današnja doba je velika prelomnica med preteklostjo in bodočnostjo. Mnogo sorodnih potresov je že doživelo človeštvo, z njim njegovo mišljenje in tudi umetnostno delovanje. Kakor je umetnost na eni strani odraz vsega človeškega doživljanja, tako je tudi duhovna priprava za bližnjo bodočnost.